

دولت زیدیه در یمن

(۲۹۸ - ۲۸۰ ق)

○ دولت زیدیه در یمن (۲۹۸ - ۲۸۰ ق)

○ تألیف: حسن خضیری احمد

○ ترجمه: احمد بادکوبه هزاوه

○ ناشر: پژوهشکده حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۸۰

۱۳۶ ص، ۶۵۰۰ ریال

فصل چهارم؛ مذهب زیدی در یمن و موضع گیری مذاهب دیگر در قبال آن:

در این فصل از مذهب زیدی که زید بن علی بنیان گذار آن و یحیی بن حسین بن قاسم ملقب به امام هادی، مبلغ آن در یمن بود، سخن به میان آمده است. مؤلف در مباحث این فصل به تبیین مبانی اصلی این مذهب و پیوند آن با دیگر مکاتب فقهی و کلامی و نیز دیدگاه‌های ویژه امام هادی درباره امامت و نوآوری‌های او در مذهب زیدی پرداخته و در پایان این فصل، به اختصار از مذاهب اهل سنت رایج در یمن و شیعه نسبت به مذهب زیدی سخن به میان آورده است.

مؤلف از بیان دعوت اسماعیلیه و موضع آن در قبال مذهب زیدی نیز غفلت نکرده است. وی در بخشی از مباحث خود توضیح می‌دهد که چگونه دعوت اسماعیلیه پس از پیروزی علی بن فضل - رئیس اسماعیلیه - به دولت‌های کوچک سنی و رهبران منطقه‌ای به تهدیدی جدی و مستقیم برای دولت زیدی تبدیل شد و مخالف دیگری جز دولت زیدی جلودار اسماعیلیان نبود، از این رو نبردهای میان این دو گروه در گرفت. امام هادی زیدی با تلاش و تدبیر توانست مرزهای حکومت خود را پاسداری کند. پس از وفات او نیز مذهب زیدی هادوی همچنان گسترش یافت و در دولت زیدی سیطره داشت.

گفتنی است که مؤلف در هشت صفحه آغاز کتاب، منابع و مأخذ تحقیق را مورد بررسی و ارزیابی قرار داده و از ارزش و اهمیت هر یک در شناخت تاریخ زیدیه یمن سخن گفته است. در پایان کتاب نیز دو پیوست آورده شده است:

۱- عهدنامه الهادی الی الحق با والیانش؛

۲- نامه امام هادی برای نشر دعوت خود در پاسخ به مردم صنعا؛

پایان بخش کتاب تصویر چند سکه از خلفای عباسی و نیز برخی سکه‌های ضرب شده در یمن در سال‌های ۲۸۰ تا ۲۹۸ و همچنین فهرست منابع و اعلام است.

در پایان عصر والیان عباسی آورده شده و در ضمن، به این مساله پرداخته شده است که چگونه این والیان یکی پس از دیگری بر حکومت یمن دست یافتند و یمن بر اثر بی‌لیاقتی و سوء مدیریت آنان، دستخوش پراکندگی و تفرقه شد. سپس در رابطه با پیدایش حکومت‌های محلی مستقل در یمن و برپایی دو دولت زیدیان در زبید و دولت بنی یعفر در شبام و کوبکان، همچنین اوضاع داخلی این دولت کوچک و عوامل سستی و جدایی که در هر یک از این دو دولت رخنه کرده، سخن به میان آمده است.

پایان بخش این فصل نیز، شرح گسترش دعوت اسماعیلیه در شهرهای یمن است.

فصل دوم؛ پیدایش حکومت بنی رسی در صعده:

این فصل حاوی سه بحث ذیل است:

۱- ورود یحیی بن حسین بن قاسم ملقب به هادی به صعده؛

۲- سیاست امام یحیی بن حسین در تحکیم قدرت خود در صعده و فرونشاندن تحرکات قبایل دشمن؛

۳- سیطره امام یحیی بن حسین بر صنعا.

فصل سوم، موضع خلافت عباسی و قدرت‌های محلی یمن در برابر حکومت زیدیان:

در این فصل از موضع خلافت عباسی در برابر دولت زیدی و مشکلات دربار خلافت که مانع از ارسال نیروهای کمکی به مردم یمن شد، سخن گفته شده و در ادامه به این مساله پرداخته شده که چگونه قدرت‌های محلی در یمن نقش برجسته‌ای در مقابله با دولت زیدی ایفا کردند، مانند بنی یعفر و وابسته آنان یعنی آل طریف که برای حفظ حکومت خود به جنگ هادی رفتند. همچنین جایگاه دعوت اسماعیلیه در یمن و شرایطی که به پیروزی اسماعیلیان کمک کرد، مورد توجه مؤلف بوده است. در پایان این فصل از درگیری میان اسماعیلیان و زیدیان برای تصاحب امامت و حکومت و مبارزه امام هادی با آنان سخن رفته است.

کتاب کم‌حجم اما مستند و محققانه حاضر، پژوهشی است ژرف در رابطه با نحوه برپایی دولت زیدی در یمن در اواخر قرن سوم هجری یعنی سال‌های ۲۸۰ تا ۲۹۸ قمری. مؤلف که ظاهراً استاد تاریخ دانشکده ادبیات دانشگاه قاهره بوده با بهره‌گیری از تعداد زیادی از منابع و مراجع دست اول خطی و چاپی توانسته است اثری مستند و قابل اعتنا درباره تاریخ زیدیه در یمن پدید آورد. ارجاعات مؤلف، بیانگر احاطه و اشراف وی بر منابع و موضوع تحقیق است.

کتاب بر چهار فصل تنظیم شده است:

فصل اول؛ وضعیت سیاسی یمن پیش از حکومت زیدیان
در این فصل ابتدا گزارشی از شهرهای یمن